

”Vi och dom andra”

Bilden av oss själva och ”dom andra” hos svensk trupp *före* tjänstgöring i Liberia. (Delrapport 1)

Abstrakt

Det svenska försvarets ökade fokus på deltagande i multinationella insatser ställer ökade krav på social förmåga och kulturell medvetenhet hos den trupp som skall delta. Mot bakgrund av detta är det övergripande syftet med forskningsprojektet i sin helhet att få kunskaper om vilken social förmåga och kulturell medvetenhet svensk trupp behöver vid tjänstgöring i olika insatsområden. En viktig förutsättning för detta bedöms vara att också söka kunskap om hur svensk trupp uppfattas av andra aktörer i insatsområdet. De forskningsfrågor som studien i sin helhet söker besvara är följande: (1) Vilka föreställningar har den svenska truppen *före* tjänstgöringens början avseende: a) den svenska utlandsstyrkan b) militära samverkanspartners, c) lokala aktörer, (2) Om, och i sådana fall hur och varför förändras dessa föreställningar *under* och *efter* insatsen? (3) Hur uppfattas den svenska insatsstyrkan av: a) andra nationer i insatsstyrkan b) lokala aktörer i insatsområdet.

Observera att föreliggande rapport är en första *preliminär* delrapport, av sammantaget tre planerade forskningsrapporter. **Rapporten avser sålunda enbart den första fasen i forskningsprojektet - före nerresan till Liberia**, dvs. under rotationsutbildningen vid internationella utbildningsenheten vid Livgardet. Empirin i rapporten kan komma att behöva bearbetas och analyseras ytterligare. I denna, den första delstudien, har den grundläggande forskningsfrågan (1) ovan kompletterats med ett antal bakgrundfrågor i syfte att dels generera bakgrundsinformation som kan vara värdefull för Försvarsmakten, dels sätta in forskningsfrågan i ett bredare sammanhang.

Sammantaget intervjuades tolv informanter, sex skyttesoldater och sju från supportkompaniet, under slutet av deras rotationsutbildning.

Resultat avseende den huvudsakliga forskningsfrågan visar att det bland svenskarna finns en gemensam och positiv föreställning om svenskarna och deras insatser och en mindre positiv om irländarna och deras insatser trots att dessa frågor inte tas upp i den formella utbildningen. Föreställningarna om oss själv och irländarna skapas och reproduceras således i huvudsak utanför den formella utbildningen. I denna process spelar de som har varit ute på missioner tidigare, Internetsidor och media en väsentlig roll. Föreställningarna om liberianerna är diffusa och ytliga.

En *första* slutsats som kan dras av detta är att; genom att inte ta upp frågor om självbild och bilden av de andra i den formella rotationsutbildningen, lämnar man hela detta fält öppet för informellt- och ibland icke önskvärt och/eller felaktigt lärande.

En *andra* slutsats är att det bör utarbetas metoder och former för insamling och återföring de erfarenheter och kunskaper man de facto har avseende de sociala och kulturella frågorna och andra relevanta frågor relaterat till insatsen och insatsområdet för att möjliggöra ”lessons learned”.

En *tredje* slutsats att de behövs mera forskning avseende de sociala och kulturella frågorna i samband med internationella insatser.

Läsanvisning: resultatkapitlet är uppbyggt så att det först finns en sammanfattande text och under den texten intervjuat som illustrerar den sammanfattande texten. Detta innebär att man har möjlighet att läsa texten med eller utan citat.

INLEDNING	4
Studiens syfte och frågeställningar.....	4
DEN SVENSKA UTLANDSSTYRKAN I LIBERIA.....	5
Samarbetet mellan svenskar och irländare	5
METOD	5
Urval	6
Bearbetning av data.....	6
RESULTAT	7
Motiv till att åka på mission.....	7
Anhörigas inställning.....	8
Missionserfarenhet - långresor - boende utomlands.....	8
Kunskap om arbetssituationen	9
Hur har du fått kunskap om arbetssituationen.....	9
Hur förhåller du dig till denna kunskap	10
Förväntningar på tjänstgöringen	10
Förväntningar på sig själva	10
Kunskap om kulturen och människorna i Liberia.....	11
Hur har du fått kunskap om människorna och kulturen	11
Hur förhåller du dig till denna kunskap	13
Synpunkter på utbildningen i de sociala och kulturella frågorna	14
Kunskap om konflikten	14
Hur har du fått kunskap om konflikten	15
Hur förhåller du dig till denna kunskap	15
Bilden av svenskarna	15
Hur har du fått kunskap om svenskarna	18
Hur förhåller du dig till denna kunskap	18
Bilden av irländarna.....	19
Hur har du fått kunskaper om irländarna.....	20
Hur förhåller du dig till denna kunskap	21
Bilden av andra länders peacekeepers	21
Hur har du fått kunskap om andra länders peacekeepers	21
Hur förhåller du dig till denna kunskap	21
En bra peacekeeper	21
Förebilder inom utlandsstyrkan	22
Informellt lärande av de erfarna ”yxorna”	23

Hur förhåller du dig till "yxornas" kunskaper.....	23
Rotationsutbildningen	23
Hemkomsten.....	28
DISKUSSION.....	31
Bilden av oss själva.....	31
Bilden av irländarna	31
Hur skapas och reproduceras bilden av oss själv och andra.....	32
Reflektion och kritiskt tänkande	33
Slutsatser och rekommendationer	34
Avslutande kommentarer	34
REFERENSER.....	35
Internetreferenser	35

Inledning

Det svenska försvarets ökade fokus på deltagande i multinationella insatser ställer större krav på militärens sociala förmåga och kulturella medvetenhet. Sådan medvetenhet är särskilt viktig i det som brukar sammanfattas som "Military Operations Other Than War" (MOOTW) där exempelvis samförstånd mellan militära enheter och förhandlingar med lokala aktörer ofta är avgörande för framgång. Bristande social förmåga och kulturell medvetenhet och riskerar att avsevärt försvåra eller till och med förhindra genomförandet av framgångsrika insatser.

De positiva effekterna av god social förmåga och kulturell medvetenhet är många. Det ger större förståelse av såväl den egna kulturen som av andras, vilket i sin tur bör kunna bidra till smidigare samverkan inom såväl insatsstyrkan som i kontakten med lokalbefolkningen. Bland övriga fördelar märks att risken för missförstånd och friktion mellan aktörerna i insatsområdet minskar och att förutsättningarna för en gemensam situationsförståelse förbättras. Hit hör inte minst förmågan att "läsa av" och förutse andras reaktioner vilket kan minska risken för konflikteskalering. Sist, men inte minst, är ökad kunskap om andras kulturella och sociala förhållanden ett sätt att visa andra respekt och något som kan förhindra uppkomsten av ett "vi-och-dom" – tänkande (Allport, 1954). Trots dessa potentiella positiva effekter har de sociala och kulturella kompetenserna inte varit en särskilt viktig eller prioriterad fråga inom den svenska Försvarsmakten. I exempelvis Försvarsmaktens doktriner (Försvarsmakten, 2005a-e) nämns kulturens roll i samband med internationella insatser högst marginellt. Vid Folk- och Försvars rikskonferens den 17 januari 2006 betonade dock den dåvarande svenska försvarsministern Leni Björklund i ett tal¹ vikten av att svenska officerare som deltar i internationella insatser ska "*kunna förstå och tolka sin operationsmiljö*" och att ämnen som: "*humaniora, historia, religionsvetenskap och kulturanthropologi*" kanske bör ingå i officerares examen. Detta uttalande har dock inte lett till att några särskilda åtgärder har vidtagits för att öka officerarnas eller soldaternas sociala förmåga och kulturella medvetenhet. I den förberedande rotationsutbildningen, som genomförs under 7-8 veckor före avresan till insatsområdet, får soldaterna en högst begränsad (några få timmar) utbildning om de sociala och kulturella förhållandena i insatsområdet och ingen utbildning alls vad gäller de nationer man kommer att samverka med.

Studiens syfte och frågeställningar

Det svenska försvarets ökade fokus på deltagande i multinationella insatser ställer ökade krav på social förmåga och kulturell medvetenhet hos den trupp som skall delta. Mot bakgrund av detta är det övergripande syftet med forskningsprojektet i sin helhet att få kunskaper om vilken social förmåga och kulturell medvetenhet svensk trupp behöver vid tjänstgöring i olika insatsområden. En viktig förutsättning för detta bedöms vara att också söka kunskap om hur svensk trupp uppfattas av andra aktörer i insatsområdet. De forskningsfrågor som studien i sin helhet söker besvara är följande: (1) Vilka föreställningar har den svenska truppen *före* tjänstgöringens början avseende: a) den svenska utlandsstyrkan b) militära samverkanspartners, c) lokala aktörer, (2) Om, och i sådana fall hur och varför förändras dessa föreställningar *under* och *efter* insatsen? (3) Hur uppfattas den svenska insatsstyrkan av: a) andra nationer i insatsstyrkan b) lokala aktörer i insatsområdet.

---

¹ <http://www.folkochforsvar.se/files/RK%202006/Leni%20Bjorklund060117.pdf>

Den svenska utlandsstyrkan i Liberia

I den sedan 2003 FN-ledda insatsen i Liberia – UNMIL (United Nations Mission in Liberia) bidrar Sverige sedan början av 2004 med cirka 240 soldater och officerare vilka ingår i en bataljon där Irland utgör *Leading Nation*. Bataljonen är förlagd i Monrovias norra utkant och har för närvarande uppgiften att vara UNMIL: s, reserv- och snabbinsatsstyrka (Quick Reaction Force) vilket innebär att styrkan snabbt ska kunna sättas in var som helst i Liberia där läget kräver det.

Samarbetet mellan svenskar och irländare

Redan under den första svenska missionen (våren 2004) i Liberia (LA01) uppstod sociala och kulturella friktioner mellan svenskar och irländare² vilket framgår av en tidigare studie av Sjöblom (2005)³. Denna studie visar att svenskarna ansåg att irländarna har stor hierarkisk distans mellan soldater, underofficerare och officerare. Irländska officerare visade, enligt svenskarna, ingen respekt för sina underofficerare och deras kompetenser. Irländska chefer fattar oftast ensamma beslut i alla ärenden utan att rådfråga underlydande officerare eller soldater. Den svenska militärdoktrinen ”uppdragstaktik” som innebär att stort ansvar för lösandet av uppgiften läggs på låg operativ nivå, var inte socialt och kulturellt interoperabel med irländarnas kommandostyrning. Det fanns också grundläggande skillnader i synen på vad som är en uppgift och hur denna ska lösas. Svenskar uppmanas generellt att ta egna initiativ vilket inte är fallet bland irländarna. Svenskarna hade också uppfattningen att irländarna hade andra och mindre restriktiva regler och normer vad gällde synen på alkohol och möjligheten av att umgås med lokalbefolkningen och att besöka prostituerade. Generellt sett hade svenskarna en relativt negativ bild av irländarnas sätt att vara och bete sig på. En senare studie avseende den tredje missionen i Liberia (LA03) av Johansson & Weibull (2006)⁴ visar att de uppfattningar som svenskarna skaffades sig om irländarna vid den första missionen i stort sett var intakta, dvs. svenskarnas bild av irländarna var till övervägande del fortfarande negativa.

Metod

Studien som helhet genomförs som en fallstudie i tre faser: (1) *före* insatsen, (2) *under* insatsen och, (3) *efter* insatsen. Intervjuerna i fas 1 genomfördes under de två sista veckorna av soldaternas cirka sju till åtta veckors långa utbildning vid internationella utbildningsenheten vid Livgardet i mars 2006. Skälet till att intervjuerna genomfördes i utbildningens slutskede var att informanterna skulle ha genomgått så mycket som möjligt av utbildningen innan de intervjuades. Detta för att det inte skulle kunna tillkomma viktiga utbildningsmoment som i väsentlig grad skulle kunna påverka informanternas uppfattningar innan de åkte ner till Liberia. För att inte riskera att missa viktiga frågor valde vi att genomföra halvstrukturerade intervjuer med gott om möjligheter för informanterna att ta upp frågor som de själva har upplevt som väsentliga. Intervjuerna har genomförts individuellt och spelats in med en ”digital voice recorder”. Sammantaget har tolv enskilda intervjuer gjorts och tiden för respektive intervju har varierat mellan fyrtio minuter till två timmar.

---

² Bernard Boëne visar i en studie att svenskar tillsammans med sydafrikander i högre grad än övriga länder i studien angav kulturella skillnader som orsak till svårigheter i samband med ”Military Operations Other Than War”.

³ Studien genomfördes som en enkätstudie där det även gavs möjlighet att lägga till egna kommentarer.

⁴ Ej ännu publicerad.

Urval

Urvalet av informanter sköttes av ansvarig officer på internationella utbildningsenheten vid Livgardet. Försök gjordes att få påverka urvalet till att omfatta såväl män som kvinnor, erfarna och oerfarna, yngre och äldre osv. dock utan framgång. Sammantaget intervjuades tolv informanter, sex skyttesoldater och sju från supportkompaniet. Samtliga var män i åldrarna 21 till 37 år varav omkring en tredjedel hade varit ute på en eller flera missioner tidigare, dock ej tidigare i Liberia.

Bearbetning av data

Inledningsvis har samtliga intervjuer transkriberats ordagrant av en person som hyrts in för uppgiften. Data har bearbetats i flera faser där materialet successivt har rensats från ovidkommande information och strukturerats utifrån innehållsanalys eller ”meningskategorisering” (Kvale, 1997) som innebär att (a) koda materialet, (b) dela upp det i enheter och (c) söka efter mönster, trender och övergripande teman. Genom att använda meningskategorisering kan man strukturera omfattande intervjumaterial och göra långa uttalanden till kortare och mera koncentrerade utsagor. Meningskategoriseringen genererade ett antal teman/rubriker som redovisas i rapportens resultatkapitel.

Resultat

Motiv till att åka på mission

Det främsta motivet till att vilja åka på missionen var det egna äventyret:

Det egna äventyret är viktigt, framför allt. Det har väl alltid varit en dröm för mig att göra det.

Det är ju äventyret som har lockat hela tiden - det är främst äventyret och upplevelsen.

Möjligheten att få möta nya människor i en ny och spännande kultur innebär också att man växer och mognar som människa:

Min största drivkraft är att åka till Afrika, uppleva Afrika och få uppleva den kulturen och kunna resa på det sättet man kan göra.

Det är intressant att åka på mission, att se nya saker och uppleva någonting som inte är vanligt. Alla möten man har med människor så lär man sig någonting av det. Alltså man blir vuxen lite mer och känner sig lite mer mogen. Man växer lite som människa också kanske.

Kamratskap och den speciella missionskulturen som uppstår när man jobbar tätt ihop är också något som lockar:

Och sen så är det ju kulturen där nere, kan man säga, med kamrater och så vidare. Att jobba i en grupp är ju en liten utmaning, för det blir ju väldigt tajt, kan man säga. Man skaffar väldigt bra vänner, men samtidigt blir det ju slitningar också. Men det svetsar ju samman samtidigt, kan man säga.

Sen är det ju också en speciell känsla att vara på mission, det är trevlig gemenskap. Det är svårt att förklara men det är en trevlig form av umgänge – man utför arbete väldigt intensivt under en lång tid när man också bor tillsammans, det är ett speciellt arbetssätt som tilltalar mig.

Ytterligare motiv är att man vill göra en insats för dem som har det svårt och behöver hjälp:

Ja, göra någonting bra för någon annan, det är väl det jag känner. I grund och botten är jag nog rätt så mycket idealist.

Att få kunna arbeta i tredje världen, för det är väl där vi behövs mest, tänker jag då. Så har jag chansen att kunna göra någonting i ett av världens fattigaste länder - göra någonting positivt.

Det finns delade uppfattningar om pengarnas betydelse för viljan att åka. En del anser att pengarna spelar en viss roll medan andra tycker pengar är mindre viktigt:

Pengarna vet jag inte om det är sådär våldsamt mycket man får av det hela men att göra en god gärning känns ju bra.

Man kan inte sticka under stolen med att man tjänar en bra slant också man tjänar ju inte jättebra men man gör ju inte av med några pengar.

Andra menar att om man är ute efter pengar och action så kommer man nog att bli besviken:

Jag tror nog att om man bara är ute efter pengar eller... ja, mer åt det hållet, action och äventyr och... jag tror inte att det kommer räcka i slutändan, för att det är inte så där jättespännande att sitta nattpass mellan 3 och 6 på ett OP-torn och sitta och glo, utan då är det någonting annat. Och räknar man ut timlön så blir det inte heller så mycket pengar.

Jobbet i sig självt, att få pröva på sin roll på riktigt och att det kan ha ett framtida meritvärde är också motiv som nämns:

Det är ett bra jobb och en bra merit tror jag. Man vill testa på sin roll på riktigt också, även om jag varit det hemma är det ju inte samma sak.

Anhörigas inställning

Generellt sett så stöttar de anhöriga beslutet att åka iväg på mission, dock ibland med en viss oro och tvekan:

Mamma tycker väl att det är oroligt men det är hon lite för vad jag än gör, men hon tycker att det är roligt. Dom stödjer mig i det jag vill göra sen är det väl inte mammas dröm att pojken ska åka på utlandsmission kanske.

Flickvännen är väl inte överlycklig men hon tycker att det ska bli väldigt spännande.

Syrran tycker att det är skitroligt och brorsan han tycker att det är fräckt, men jag tror att han tycker att det är lite jobbigt också.

Flickvännen - hon verkar acceptera det ganska bra faktiskt. I början var det väl lite... men hon vet att jag vill göra det så hon tycker att det är ganska okej nu när hon börjar vänja sig vid tanken, jag menar vi åker ju på måndag.

Delar av den oro som fanns bland anhörig avtog då de dels via en informationsträff för anhöriga, dels genom media fick klart för sig att läget i Liberia var ganska lugnt:

Det var en informationsträff för anhöriga förra helgen och då var de där och fick lite information. Sen har de väl läst på lite själva på olika hemsidor och tidningar och så. De trodde det var fullt krig där först. Nu har de insett att det är sista missionen och då borde det vara ganska lugnt.

Missionserfarenhet - långresor - boende utomlands

Några informanter har tidigare missionserfarenhet (endast från Kosovo) och några har bott utomlands under längre perioder. Ett par stycken har gjort längre resor runt om i världen, övriga saknade dessa erfarenheter.

Kunskap om arbetssituationen

Det finns en utbredd uppfattning bland informanterna om att det kommer att vara en lugn, ibland ganska seg och långtråkig arbetssituation där nere:

Det är mycket väntan liksom och lite halvsegt så det är mycket långtråkigt ibland.

Det händer ju inte för mycket hela tiden utan det är då och då som det händer och det är mycket liksom kneg, att arbeta och slita på som vanligt.

Eftersom svenskarna inte har ett områdesansvar utan ingår i snabbinsatsstyrkan (ORF) så har man hört att en stor del av tiden går till att sitta i beredskap:

Nu är det väldigt lugnt, eftersom det är QRF där nere också så är det mest att sitta i beredskap om jag förstått det rätt.

Då och då lämnar man dock campen för att åka på längre patruller runt om i landet:

Man har ju campen som bas men man kan ju vara ifrån där i 2-3 veckor i stöten. Det kommer nog att vara ganska lugnt, bara åka omkring och se mycket.

Det finns också en utbredd uppfattning om att liberianerna är positivt inställda till FN-styrkorna:

Folk är ju väldigt positiva, positivt inställda till UNMIL - och att dom har stor respekt för UNMIL också.

Hur har du fått kunskap om arbetssituationen

De kunskaper som informanterna har fått om arbetssituationen nere i Liberia kommer i huvudsak från personer som har varit på tidigare LA-missioner. Några inom ramen för rotationsutbildningen andra via personliga kontakter:

Det har varit en del folk som till exempel kompanichefen på LA04 som har varit här och pratat.

Det som var bra var ju det att det kommer ju hem folk, några från varje pluton, så det var tre stycken killar som motsvarar vår pluton som vi kunde ställa frågor till och sånt.

Sen har det även varit en genomgång av en gruppchef, en plutonchef och en vanlig skyttesoldat som var uppe och berättade lite.

Vi har haft lite information här då, sen har jag en kamrat som är nere på LA04 nu då så han har ringt och berättat hur det är.

En del hade turen att få en personlig överlämning av den person som hade motsvarande tjänst i LA04:

Sen har jag haft en personlig hjälp, han som har motsvarade min chefs tjänst, plutonchefens tjänst i Liberia, har varit uppe under utbildningen under 3 veckor här och stöttat oss. Så rent utbildningstekniskt, vad jag

behöver lösa för att klara av det jag ska göra där nere, har varit väldigt bra på grund av det.

En har besökt försvarets hemsida varje dag för att hålla sig uppdaterad om läget i Liberia:

Ja, på försvarets hemsida. Ja, när jag är hemma så är jag väl inne en gång om dagen i alla fall och ser om det händer något intressant.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

Informanterna litar mest på den information som ges av personer som har varit på tidigare LA-missioner, medan man förhåller sig mera skeptiskt till vad andra har att säga:

Vi brukar ta det som sägs med två skopor salt och lyssna på vad dom som varit nere säger istället, vad det är som fungerar.

Förväntningar på tjänstgöringen

Överlag hoppas man på att det skall vara lugnt i missionsområdet, och man har höga ambitioner kring att prestera ett "bra jobb". Flera betonar vikten av att man gör det där lilla extra och inte tänker på att detta är den sista LA-missionen:

Att det blir ett professionellt intryck både utåt mot folk och även mot oss. Så att det inte bara blir så att vi är där, utan att vi är där för att göra en uppgift. Även om vi är sista missionen så betyder inte det att vi bara åker runt för skojs skull, för att fördriva 6-8 månader och sen åka hem.

Jag hoppas att vi kan göra någon nytta även om vi är sista missionen. Jag tror att det kommer bli jättebra.

Det finns också förväntningar om att det skall utvecklas en god förbandsanda, där var och en inte bara ser till sitt eget utan att alla försöker se, och arbeta mot helheten:

Det är önskvärt att man inte bara ser sitt stråk. Verkar vi under de former som är just nu, det är väldigt lugna former, det är ingen stress, då har man väldigt stora ramar om vad man kan göra, eller hur uppgiften skall lösas. Det finns plats för kreativitet och egna reflektioner, då förväntar man sig att alla skall se en helhet och att alla skall sträva mot något större.

Förväntningar på sig själva

Förväntningarna på den egna insatsen var höga:

Jag förväntar mig att jag skall klara min roll som utan problem. Man åker ju inte ner och förväntar sig att klara sig OK, utan man skall vara bäst på det man gör.

Sen hoppas jag ju att jag skall göra ett bra jobb också. Jag vill göra bra ifrån mig och känna att jag är nöjd efter missionen. Så att jag inte bara åkt dit för att sola och bada, då har man nog hamnat lite fel.

En informant strävade efter att kunna leva upp till sitt ideal som "peacekeeper": "fair, firm and friendly":

Det hoppas jag att jag kan och det tror jag att jag kommer att göra också. Jag är en rätt så lugn människa, jag har inget ont i mig som jag behöver få ut utan jag är rätt lugn och snäll.

En annan hoppades att få en distans till "I-landsproblemen":

Förhoppningsvis kanske man får lite distans till saker och ting. Småsaker kommer inte att kännas lika jobbigt när man kommer hem – I-landsproblem som att bädda sängen och så.

Kunskap om kulturen och människorna i Liberia

Några har hört att liberianerna snabbt kan ta till våld för att lösa konflikter. En bidragande orsak till detta är den höga arbetslösheten som gör att det lätt samlas stora folkmassor om något inträffar:

Dom har lätt för att ta till med våld för att lösa konflikter och problem.

Uppfattningen är att dom är väldigt hetsiga, så att säga. Det är ju 82 % arbetslöshet. När det händer någonting så samlas det väldigt mycket folk omedelbart. Det är någonting som det gör väldigt ofta, det samlas mycket folk. Man måste lära sig att hantera det och vara beredd på det.

Under rotationsutbildningen berättade en svensk präst som varit i Liberia under lång tid att liberianerna är ett trevligt folk:

Rätt öppna är dom som folk. Hälsar gärna och ska fram och hälsa och snacka.

[...] om hur dom agerar och hur dom betar sig och hur dom tror och vad dom tror på. Allmänt bara om folket och om landet, det var rätt intressant faktiskt.

Man har också hört att lokalbefolkningen är positiva till såväl svenskarna och andra FN-styrkor för att de är trötta på kriget vill ha fred:

Mot oss är dom ju vänligt inställda och dom vill ju rätt så mycket i alla fall. Det är ju alltid så när det varit krig länge, det påverkar ju befolkningen.

Någon har också hört att liberianerna gillar att man bär full stridsutrustning då detta ger intryck av styrka:

[...] eller full stridsutrustning när vi är i Liberia, för dom gillar tydligen den bilden av... eller gillar gör dom väl inte men då ser dom att man är stark och man har fullt med utrustning.

Hur har du fått kunskap om människorna och kulturen

Det kan vara svårt att hålla isär källorna till det man vet eller har hört om liberianerna. Mycket fick man dock reda på genom att helt enkelt prata med andra, särskilt personer från tidigare LA-missioner:

Det är så svårt att hålla isär vad jag har tagit reda på själv - alla går ju trossvägen, folk pratar och jag pratar med människor.

Dom har varit här från LA04 också, dom som kom hem nu. Dom berättade vad dom gjorde och lite om befolkningen och visade en film. Det var bra tycker jag för då fick man ju reda på vad man behöver tänka på, vad man ska ha med sig och hur det är där nere och hur folket är.

En viktig källa till kunskap var den mycket uppskattade fördragningen av den svenske prästen som verkat i Liberia under många år:

Prästen var väldigt bra. Han hade ju bott där i 30 år och det var ju väldigt intressant att sitta och lyssna på. Det är lite det jag menar med det här, alltså han kan ju kulturen där nere.

Sen hade vi en präst som varit missionär där nere i 8 år eller vad det var, han pratade rätt mycket om kulturen och sånt, mer ur ett civilt perspektiv om man säger.

Det fanns dock kritik mot att man inte följde upp prästens föredragning i den efterföljande utbildningen:

Sen så tycker jag att det inte har varit någon uppföljning på det heller, alltså dom har inte lagt in hans kunskaper i utbildningen. Alltså allt det här från att hälsa och vad man inte ska få säga eller göra, varför folk betar sig på ett visst sätt för att så är det. Alltså, han pratade med oss i någon timme och sedan var det liksom slut och det ligger ju inte kvar då vad han sa om allt det där.

Viss information fanns också att tillgå i Liberiahandboken som gavs ut på rotationsutbildningen:

Det har getts ut häften och så också, så informationen finns.

Sammantaget bedömde flera att utbildningen rörande liberianerna och deras kultur var otillräcklig:

Lite mera hade nog varit rätt bra faktiskt, någon dag eller två till.

En informant tyckte att han fått tillräckligt med utbildning i de sociala och kulturella frågorna innan han skulle åka:

Ingenting mera som jag tror att jag behöver få reda på här innan jag åker.

Dock varierade uppfattningarna om hur många timmar utbildningen varit i betydande grad:

Det är inte många timmar.

Det är inte mer än 20 timmar på sju veckor.

Vad kan det vara 4 - 5 timmar måste jag säga. Det var prästen och sen dom som varit där tidigare, sen allmän information och så, så 4 - 5 timmar.

Flera var besvikna på att de inte kunde delta i den utbildning som gavs:

Tyvärr, vi som är gruppbefäl, vi var ju tvungna att gå ifrån den enda riktiga föreläsningen vi hade.

Med prästen, då var vi tvungna att gå därifrån för vi skulle skjuta på gruppträningsanläggningen på min pluton, så vi missade ju större bitarna av det - dessvärre.

Det fanns också uppfattningen att fokus hade varit på själva konflikten istället för på kulturen:

Vi har lärt oss om konflikten men inte själva kulturen i stort så att säga.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

Många försöker förhålla sig öppna inför mötet med Liberia, dess människor och kultur. De försöker hålla sina förkunskaper och fördomar tillbaka, sätta dem inom parentes, fram till att de själva kan skaffa sig en egen uppfattning på plats:

Jag försöker att ha ett vitt papper när jag åker ner. Jag försöker i alla fall, men jag är så färgad av allt - vi är ju färgade av... jag har ju fördomar, dom känner jag ju till.

Så att man inte liksom har skyggglapparna på när man kommer dit. Utan det får man se när man kommer ner.

Ja, det är bäst så att man liksom inte har för mycket fördomar, att man är rätt öppen när man kommer dit och bildar sin egen uppfattning.

Nej, man kan ju aldrig vara säker på hur det är men det är ju bra att ha fått en inledande bild om man säger, som man kan bygga vidare på. Ja givetvis för man får alltid se med egna ögon hur det är.

Detta kritiska förhållningssätt är dock inte något man diskuterat eller uppmanats till att ha under rotationsutbildningen:

Nej, det är väl jag själv som har valt den "approachen" lite.

Det finns en medvetenhet om att den bild man har av situationen där nere kan visa sig vara fel eller annorlunda än vad man nu tror:

Jag tror de flesta inklusive mig själv att vi blir matade med en bild, det är väl den bilden man har men sen om den stämmer eller inte det vet inte jag.

Den bild som förmedlas beror i hög grad på vem som förmedlar den:

Sen är det väldigt olika vem man pratar med också, alltså prästen stod ju väldigt mycket på en sida och stridsbefälen står på en helt annan sida.

Och hur mottagaren tolkar och förstår det som sägs:

Ja, jag bildar min egen uppfattning. Även om dom talar sanning så kanske inte jag upplever det likadant. Det tog jag från förra missionen då att man får skapa sin egen uppfattning.

En del tycker dock att det inte finns någon större anledning till att misstro den information som har förmedlats hittills:

Dom har inte sagt någonting som man inte skulle behöva lita på, dom har ju inte överdrivit någonting om att dom skjuter folk så att säga.

Synpunkter på utbildningen i de sociala och kulturella frågorna

En uppfattning är att utbildningen i de sociala och kulturella frågorna bäst sker genom rollspel, tillämpade övningar och "case". Däremot är det mera tveksamt med böcker:

Nej, böcker tror jag inte är så nödvändigt. Mera rollspel och mer tillämpade övningar.

Många tycker att det är bäst om man får kunskapen från dem som har varit ute på tidigare missioner:

Det bästa är väl att få träffa människor som varit ute och som har lite erfarenhet och som vet hur dom reagerar i situationer och sånt.

En uppfattning är att det räcker med att lära sig det viktigaste här hemma, resten lär man sig bäst på plats:

Det mesta tar man ju när man kommer ner alltså, det är nog det bästa. Ja, och det kändes som det rimligaste sättet? Ja, faktiskt, bara att veta ungefär hur man ska behandla dom så att dom inte ska börja slåss.

Det är också mera spännande att inte känna till allt innan man åker iväg:

Det mesta får man ju se när man kommer ner och det är det som är kul också att man inte vet allting innan.

Kunskap om konflikten

Bilden av konflikten är att det är en komplex och svårlöst fråga bland annat på grund av Afrikas koloniala historia och etniska mångfald:

Jag vet inte om det finns riktigt bra förutsättningar i och med att gränserna har dragits av vita under kolonialtiden och det bor så väldigt mycket olika folk inom samma yta.

Det finns dock vissa positiva förhoppningar avseende Liberias möjligheter att få fred:

Det som är positivt med Liberia just nu är ju att det verkar som om alla vill ha fred efter så många år av krig. Så det finns väl hopp, känner jag. Men sen hur långvarigt det är, det vet man ju inte.

Hur har du fått kunskap om konflikten

I huvudsak kommer informationen om konflikten och dess bakgrund från fyra källor; den första källan är eget sökande på Internet:

Jag tror dom flesta har tagit reda på rätt så mycket själva, i alla fall har jag gjort det, läst mycket på Internet och så innan om landet och varför det varit krig och den biten.

En del har läst om konflikten i media och fortlöpande försökt följa utvecklingen:

Jag hade ju redan läst på om konflikten och kulturen innan jag kom hit och håller mig löpande informerad om det.

En tredje källa har varit att prata med dem som har varit nere på tidigare missioner i Liberia:

Det är väl sånt som går här - alltså man pratar så mycket som möjligt med dom som kommit hem här senaste veckan om hur det verkligen är.

Jag tycker att vi fått bra information från såna som varit nere och varit här och berättat. De som styr och varför konflikten uppstod och sånt, så det har varit bra så.

En fjärde källa har varit det uppskattade föredraget av prästen som verkat i Liberia under många år:

Det var någon präst som hade bott där nere i flera år och någon från tidigare missioner har kommit och berättat.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

Informanterna kan ha svårt att skilja mellan obekräftade rykten och vad som är ”sant”:

Jag hade hoppats nästan att vi skulle få lite mer bakgrundsinformation, så nu är det mest florerande rykten som går från tidigare missioner och den lilla delen vi har fått så att säga om Liberia.

Bilden av svenskarna

Det finns en utbredd uppfattning om att svenskarna generellt sett har ett gott rykte när det gäller internationella insatser med utlandsstyrkan:

Men sen tidigare har väl svenskarna ganska gott rykte, så jag förmodar väl att... jag har ingen anledning att tro att det inte skulle vara så.

Svenskarna, dom som varit nere, dom pratar om att svenskarna ses som positiva. Men det kan ju vara ett gott tecken i och med att svenskarna, den svenska campen, var den enda som inte blev anfallen där när det var kravaller nere i Kosovo utan lokalbefolkningen brydde sig aldrig om svenskarna. Det sågs som ett kvitto på att svenskarna hade haft en bra relation med dom. I och med att dom inte gav sig på dom. Det är den bilden av utlandsstyrkan som finns.

Ja, det är en bild jag har. När brittiska chefen vill att svenskarna tar över, och lokalcheferna i Afghanistan vill att svenskarna tar över mer

och så vidare. Det blir ju väldigt sällan att dom vill att svenskarna åker därifrån för att dom gör ett dåligt jobb. Det hör du aldrig. Jag tror inte det har hänt heller.

En uppfattning är att svenskarna har ett avslappnat förhållande mellan soldater och officerare, dvs. det är inte en strikt hierarkisk distans mellan officerare och soldater, vilket leder till en god stämning och gott kamratskap:

Det är mer laid-back eller soft attityd mellan befäl och soldater. Man är mer kollegor och kamrater än officer och underbefäl och soldat. Det är en avslappnad attityd.

Det svenska sättet är att man är mera jämställd, speciellt i utlandsstyrkan där det inte är så viktigt om en soldat tilltalar majoren major eller kapten.

Svenskarna har en betydligt mera avspänd och mindre hierarkisk ordning och distans mellan officerare och soldater än irländarna

Vi är ju väldigt informella vissa stunder med vårt befäl, och pratar om hur man ska lösa uppgifter, medan de andra får mer pekat vad dom ska göra.

Det jämställda förhållandet mellan officerare och soldater leder till ökad motivation och vilja att ta eget ansvar vilket i förlängningen leder till bättre prestationer:

Jag tror nog att det är fördel att ha en armé där soldaterna har självdisciplin som hos soldaterna i svenska armén. Det gör ju också att då får man ansvar för någonting, om man tycker det är intressant, då kommer folk att prestera mycket mer och mycket bättre än om någon står och övervakar och kontrollerar och säger åt en i detalj vad man ska göra. Det är ju mer stimulerande att få en uppgift som man planerar och löser själv. Då engagerar man sig på ett helt annat sätt jämfört med att bara vara kontrollerad. Så att, det är ju just det här förtroendet som finns mellan soldater och befäl.

Det finns också en bild av att svenskarna uppfattas som duktiga och lugna:

Men sen tidigare har väl svenskarna ganska gott rykte, så jag förmodar väl att jag har ingen anledning att tro att det inte skulle vara så.

Ja, vi uppfattas som duktiga oftast, vi gör ett bra jobb. Vi brukar vara duktiga på "peacekeeping", säger dom. Lugna är vi. Ja, inte så hetsiga som vissa är.

Svenskarna är också vänliga, mjuka och hjälpande men kan ibland möjligen uppfattas som allt för mesiga:

Jag tror att det är ganska mjukt, för jag tror att det är kombinerat civilt/militärt ganska mycket.

Ja, jag tror att vi kan vara extremt vänliga, för vänliga ibland och jag tror att vi är ganska mjuka och mera "hjälpande". Kan vara mesiga, det tycker många andra att vi är.

Jag tror att Sverige uppfattas som ganska milda i sitt sätt att förhålla sig till den befolkningsgrupp i det missionsområde man är i, som rätt snälla, tror jag.

Och kanske lite naiva:

Vi merutnyttjas ibland eftersom vi blir naiva. I Kosovo är det här tydligen ett problem, att dom har lärt sig att utnyttja Swecon där.

En motsatt uppfattning är att vi uppfattas som snälla men inte mesiga, vi kan bita ifrån om och när det behövs:

Jämfört med andra. Snälla, alltså inte mesiga, jag är helt övertygad om att vi kan se jävligt arga ut och bete oss jävligt elakt också men jag tror inte att vi visar det förrän det verkligen behövs.

Jag tror inte svenskarna backar om det skulle hetta till, så att säga. Det tror jag ligger grundat långt bak

Denna förmåga visade svenskarna prov på i Bosnien:

Jag tror att vi löste det ganska bra i Bosnien, där hade man ju inte så starkt mandat som vi har nu i Liberia. Jag tror att vi löste det ganska bra där också, förutom att vi hade för dålig utrustning i början men annars så tror jag att det funkade.

Erfarenheter från tidigare missioner visar att svenskarna är mindre aggressiva än exempelvis amerikanarna men att svenskarna har förmågan att *både* kunna visa styrka och ödmjukhet:

Om man tittar på amerikanarna så bär ju dom skyddsväst överallt. Det är ju för att dom kanske har en annan hotbild, men de har ju skyddsvästar överallt. Skyddsväst och hjälm när dom är utomhus, utanför campen.

Hand i hand med det här fysiska skyddet att kanske bära vapen, att man samtidigt ska vara väldigt ödmjuk och väldigt trevlig så att folk inte är rädda eller skrämda för en. Då är det ju lättare för folk att komma fram och prata med en och se att man faktiskt är en vanlig kille. Så att folk får intrycket av att svenskarna är ju faktiskt helt vanliga killar i vanliga fall. De är här frivilligt för att skapa fred.

En viktig orsak till att det fungerar så bra för den svenska utlandsstyrkan anses vara att vi dels har en bra ”skandinaviskt metalitet”, dels att vi rekryterar genom värnplikt vilket medför en större mix av människor i olika åldrar och med olika civila och militära erfarenheter:

Det är också en mix av vad det finns för mentalitet hos skandinaver, nordeuropeer i sättet att tänka på.

Att vi rekryterar från värnpliktiga, att man då får en större uppblandning av soldater vi skickar ut. Man har soldater som har en civil erfarenhet till skillnad från många länder där det bara är militärer.

[...] att vi inte är yrkesmilitärer. Att folk har ett civilt arbete hemma. När man går och pratar med lokalbefolkningen, att man kan relatera till saker och ting hemma om man jämför med yrkesarméer som brittiska armén. Där finns det 17-18-åringar och dom har ju liksom knappt vuxit

upp. Och det är ju deras värld, och det är många av de äldre killarna i dom arméerna, dom brittiska och amerikanska, det är ju det enda dom har gjort. Dom har ju aldrig haft möjlighet att kanske ha ett civilt yrke innan eller ha såna erfarenheter, utan dom har ju levt i den gröna bubblan om man skulle uttrycka det så.

Jag tror att svenska förband ligger nog ganska högt upp. Om man tittar på peacekeeping biten, även en bit ovanför dom som är yrkesarméer.

Den svenska frivilligheten innebär en hård konkurrens vilket anses utgöra en bättre rekryteringsgrund än hos yrkesarméerna:

Det är väl också det med rekrytering, att... tittar man på yrkesarméer blir det en viss typ av människor som söker dit. Här blir det ju frivillighet och just att man är duktig, det är ganska hård konkurrens.

Det talas om att det finns stora skillnader i motivation mellan den svenska frivilliga, välutbildade och högt motiverade styrkan jämfört med den lågutbildade och lågt motiverade irländska yrkesarmén:

Det är säkerligen en annan stämning inom gruppen. Dom ska ha en helt annan utbildningsnivå, dom som är där nere. Dom är ju yrkessoldater och har att välja på arbetslöshet och kriminalitet eller - som jag har hört - den militära banan, medan vi däremot är ju alla motiverade.

Yrkesarméer riskerar att ha en snävare syn på problemlösning och försöker ofta att lösa civila problem med militära lösningar:

Det kanske är en nackdel med en yrkesarmé, att det blir väldigt snäva ramar. Man lever i en bubbla och man har sina lösningar... militära lösningar på militära problem. Medan om man kommer utifrån kanske man kan hitta någon form av civil lösning på militära problem. Man behöver inte sitta där med karta över byn och rita streck och pilar och peka åt vilket håll grupperna ska anfalla och säkra byn, utan... det finns andra metoder också. Jag tror att det är en fördel med att ha folk med en någorlunda civil bakgrund i alla fall.

Hur har du fått kunskap om svenskarna

Någon formell eller explicit genomgång eller information om hur svenskarna har fungerat i tidigare missioner har inte förekommit under rotationsutbildningen. Uppfattningarna om svenskarna bildas i huvudsak på vad man har hört på informell väg av andra som har varit på tidigare missioner eller folk som känner någon som har varit iväg.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

En utbredd attityd bland informanterna är att förhålla sig lite skeptisk till svenskarnas självbild:

Det är svårt att avgöra det där, det är skitsvårt. Det vi hör är bara det folk har sagt om svenskarna, det är ju bara det som finns i svenskarnas sinnen, vi hör ju bara det som sägs om Sverige.

Jag tror att Sverige uppfattas rätt bra, sen vet jag inte om jag blir matad med den bilden kanske men jag tror faktiskt att vi uppfattas som duktiga på det vi gör.

Jag är väldigt restriktiv när jag hör folk säga saker. Då brukar jag alltid analysera, vad är det som är orsaken till att han står just här och säger det här till mig? Varför säger han det på det sättet han gör och så vidare.

Bilden av irländarna

Det man har hört från personal som varit på tidigare missioner och det man har läst på Internetsidan SoldF.com är bl.a. att irländarna i tidigare missioner har varit bråkstakar:

Killarna som var nere innan, dom var stökiga - bråkstakar.

Jag har hört att dom är mindre bra och grisiga och sviniga.

En allmänt utbredd föreställning är också att irländarna dricker för mycket alkohol och går till prostituerade:

Dom dricker kopiösa mängder i tid och otid. Det är egentligen det enda jag hört som får mig att reagera.

Dom kan "parta" rätt mycket har man hört. Dom har andra regler vad gäller alkohol. Dom dricker oftast mer tydligen.

Där var det stora klyftor mellan svenskarna och dom. För dom söp ju betydligt mer, det var ju - som de skrev på det här forumet, det enda dom gjorde på fritiden var ju att supa väldigt mycket, och sen gick de ju till prostituerade. Det är ju någonting som är svartlistat - både skrivet i svenska stadgarna och i svenska mentaliteten. Så det känns ju väldigt, väldigt främmande. Så det undrade jag i alla fall innan, hur ska det vara att möta irländarna och bo tillsammans med dom när dom jobbar på ett helt annat sätt än vad vi gör.

Jag vet att dom som varit där innan ska tydligen ha varit lite jobbiga, söp rätt mycket.

Det fanns också mera nyanserade uppfattningar om irländarna:

Men annars vet jag ingenting egentligen förutom att dom brukar vara duktiga på det dom gör, har lite andra regler än vad vi har, när det angår tjejer och sånt.

De säger att vissa irländare är jätligt bra och vissa är dåliga, det beror på vilka dom skickar lite grann också.

En del är väl bra folk har jag hört också.

Ryktet säger att irländarna i den nu pågående missionen är lugna och bra:

Just nu är det en bra irländsk bataljon där, Jag vet att dom som är där nere just nu ska vara riktigt bra killar i alla fall. Det är lugna killar som inte bråkar.

Flera har hört att samarbetet med irländarna för närvarande fungerar utmärkt, att de sköter och löser sina uppgifter bra och de är lätta att samarbeta med:

Jag har hört att det har fungerat bra där nere. Tjänstemässigt tror jag inte det är någon som har sagt någonting negativt om dom, där är det inte heller någon som har reagerat, utan dom bara är där och löser det dom ska.

Jaja, det har jag hört, att dom är lätta att samarbeta och arbeta med.

Dom flesta som har varit där nere säger att det fungerar jättebra, att det inte varit något större problem alls.

Många har hört att irländarna har en väldigt strikt hierarkisk ordning och distans mellan officerare och soldater jämfört med svenskarna:

Dessutom så har dom en väldigt strikt hierarki så om en menig däremot skulle kalla en furir för korpral så... jag vet inte om det är så poppis. I den svenska armén, där är det inte så där jättenoga... det är ju inte världskatastrof om jag tilltalar en kapten för major eller major för kapten... världen går inte under.

Om jag har förstått det rätt så har väl dom en mer hierarki än vad kanske vi har.

Där är det liksom mycket hårdare, striktare mellan soldater och allt över sen, att dom är en annan rang.

Ja, hierarki lär dom ha mer, det är jag helt säker på. Om det är som engelsmännen har så är det så. Ja, dom är ju jätte uppstyrda, det är ju hierarki så det skriker om det.

Hur har du fått kunskaper om irländarna

Bilden av irländarna bygger enbart på sådant man hört den informella vägen. Det har inte arrangerats någon formell information eller utbildning om irländarna under rotationsutbildningen vilket flera informanter tycket var lite märkligt. En informant hade fått den mesta information om irländarna från officerare som han känner sedan värnplikstiden på P10:

Ja, P10 satte ju upp LA01 genom så det är ju ett tiotal officerare därifrån som jag känner.

Andra har fått informationen om irländarna av personal som har varit nere i LA04, och den blivande bataljonschefen:

Ja jag har hört av dom som varit där nere som har snackat om dom, och så var det den blivande bataljonschefen som var på besök här för ett par veckor sedan.

Flera har också besökt Internetsidan SoldF.com och via den fått en hel del information om irländarna:

Sen har jag fått höra informellt på Internet, det finns ju en sida där dom diskuterar... soldF.com, ett forum. Där florerar en hel del information, både från såna som varit nere och folk som frågar.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

Man förhåller sig lite distanserat till det man får höra och tar det med en ”nypa salt”:

Nej, eller ja man hör ju snack men det är svårt att ha någon bild när man inte har sett andra soldater. Jag kan inte se vad som skiljer oss från dom.

Bilden av andra länders peacekeepers

Ryktet från folk som har varit på mission i Liberia tidigare säger att pakistanierna är tuffa och duktiga:

Dom klarar av att bita ifrån på ett annat sätt utan att skjuta än vad vi klarar av. Dom vågar... många hävdar att pakistanier är orsaken till att FN över huvud taget har kvar respekten i ett område, för dom går ner och urskillningslöst slår ner demonstrationer, att folk blir livrädda för FN, och det kan ibland vara en förutsättning för att över huvud taget kunna fördela dom här rissäckarna från Röda Korset, att folk faktiskt är livrädda för att FN ska göra någonting.

Och att nigerianerna kan vara riktigt tuffa:

Det är nigerianer där nere som verkar vara jätte livsfarliga, händer det någon liten grej så skjuter dom direkteld. Så då har man ju skapat en skräck för alla FN soldater där nere, om jag förstått det rätt, så där räcker det med att man hoppar ur bilen så är det liksom folktomt på en marknad, om jag förstått det rätt.

Hur har du fått kunskap om andra länders peacekeepers

Kunskapen om andra länders sätt att bedriva peacekeeping kommer i första hand från sekundärskällor, dvs. rykten.

Hur förhåller du dig till denna kunskap

Det finns en generell skepsis mot de uppgifter och rykten som florerar om de andra nationernas insatser

En bra peacekeeper

Bild av vad som utmärker en bra peacekeeper är att man är; lugn och sansad, rättvis, bestämd och snäll:

Man är väl lugn, sansad, man är rak och rätt fram, bestämd när det behövs. Man är väl snäll också, men det är väl inbakat i allt jag har sagt tidigare också.

”Fair, firm and friendly”, det är en rätt bra beskrivning om hur man bör agera.

Ett bra omdöme tillsammans med ett stort engagemang är utmärkande för en bra peacekeeper:

Bra omdöme är väl det viktigaste, man kan tänka lite större vad som händer om man gör en sak just i den situationen och hur det påverkar och vad det får för ringar på vattnet om man säger. Det tror jag är det viktigaste, att man är engagerad.

En erfaren informant lyfte fram att en bra peacekeeper ska vara mera åt det idealistiska hållet och inte tuffa och actioninriktade:

Lite mer åt idealisthållet. Inte människor som har andra motiv eller bara tror att det är tufft och häftigt, för det är inte.

En annan uppfattning var att det behövs en blandning av lugna och balanserade personer och lite tuffare typer som står kvar när det börjar hetta till:

Mitt objektiva jag, jag ser en lugn, harmonisk, fördomsfri människa som klarar av att analysera situationer på ett objektivt sätt, som inte slänger sig in i situationer och så vidare. Det är det objektiva. Jag som fänrik, däremot, jag vill ha med mig folk ner som jag vet kan bita ifrån när det smäller. Jag kan uppfatta den här första som mitt objektiva jag vill ha som ganska mesiga och inget att hålla i när det börjar blåsa. Däremot, man kan behöva lite, egentligen skulle jag vilja att man försöker blanda ihop dom här två, så man kan plocka och ta lite. Vi pratade med en som var truppförare när kravallerna hände där, det är just dom här stabila människorna som är som trädrötter, som står kvar.

Förebilder inom utlandsstyrkan

Det finns inga allmänt kända eller gemensamma förebilder (hjältar) inom den nuvarande utlandsstyrkan eller från dess tidigare verksamhet:

Inte vad jag vet, inte vad jag kommer ihåg eller vad jag hört.

Några hade hört talas om en överste i B01 eller BA02 som skötte sig bra och är omtalad:

Vad skulle det vara... det skulle vara någon överste i Bosnien som många talar om. Jag tror han var på BA01 eller BA02. Som körde just den här, när det var som värst, så körde han den hårda attityden och var, så att säga... rättvis, eller vad man ska säga, och rättfram, liksom. Så han fick ju ordning på några situationer där och några konvojer som han fick igenom, trots att... jag kommer inte ihåg om det var serber eller kroater som vägrade släppa igenom, och ändå kunde han göra jobbet. Så det är väl en förebild kanske. Som många talar om.

En informant som gjort sin värnplikt på P10 kände särskilt väl till överste Henricson från BA01:

Ett namn som flyger väldigt ofta i utlandskretsar är Ulf Henricson på BA01 då. Det är väl egentligen den största personkult jag har stött på om man nu ska prata om när man hör historier om människor och utlandstjänst. Nu är jag färgad i och med att jag kom från P10 och gjorde GU där.

En annan hade hört talas om en överste Brännström från KS09:

Brännström är ju lite kontroversiell samtidigt, men han har ju ganska bra... ja, uppfattningen är väl att han gjorde ett bra jobb i alla fall under KS09.

Det tycks inte finnas en allmänt utbredd personkult inom utlandsstyrkan men man känner ofta till en del av dem som har varit ute på många missioner.

Nej, inte som jag varken har uppfattat eller hört talas om. Det finns inga sådana levande legender. Sen är det klart att folk som varit ute mycket och om man själv varit ute en del så känner man igen namnen... att ja, han gjorde den missionen och så. Så har man varit med några gånger så känner ju folk, eller fler människor igen en, då. Men någon personkult är det nog fel att prata om.

Sen är det ofta dom som varit ute ofta, dom brukar ju synas på dom brickorna som dom har.

Informellt lärande av de erfarna "yxorna"

Informanterna hade inte haft så mycket kontakt med folk som varit i Liberia tidigare men däremot träffat en del som har varit i Kosovo och Bosnien. Under värnplikten i på I19 i Boden hade många av befälen varit i Bosnien och de berättade historier om hur det hade varit där:

Då var man ju lite osäker också på vad det var, för det vi hade hört talas om under värnplikten, det var ju det vi fick höra från våra befäl som berättade om vad dom hade varit med om, och då hade dom en speciell dag dom berättade om utlandstjänst, och då hade dom varit i Bosnien allihopla och det var några som hade ganska skrärande saker att berätta om, att dom inte vågade gå på gräsmattor och så vidare. Så det var dom "inputsen" man hade innan man åkte till Kosovo som också ligger i samma område.

De yngre och oerfarna soldaterna ser ofta upp till de erfarna "yxorna" som har varit ute på missioner tidigare. Det är dem man lär sig en massa praktiska tips av:

Jag tror att informellt så är det ju så det fungerar. De yngre soldaterna som inte varit ute, det var likadant när jag skulle åka första gången, då såg man ju upp till dom som var äldre. Säger dom som varit ute förr att "nej, så här gör vi". Det är väl sådana tips man kommer med hela tiden.

Hur förhåller du dig till "yxornas" kunskaper

Det finns, i denna fråga precis som i de övriga, en distans till det man får höra. Man får skapa sig en egen uppfattning och välja det som passar en själv:

Sen så väljer man själv att "ok, det här tipset, passar det mig? Var det bra för mig?" ja eller nej, då." Sen så kan man ju välja att behålla det eller rata det. Vissa tips använder alla men andra varierar beroende på vad man själv tycker är bra och inte bra.

Rotationsutbildningen

Återföring av erfarenheter anses positivt men kritik finns för att man återfört alltför mycket erfarenheter från Kosovo till Liberia-utbildningen:

Det har bara varit att så här såg det ut i Kosovo, det är ju bra att man utnyttjar det folket som finns men man kan ju försöka ta reda på lite hur det är, hur husen är uppbyggda därnere och sådana bitar. Försöka tänka rätt, Kosovo kan ju inte spegla allt om man säger så. Det har ju ändå varit fyra missioner där innan nu så det finns ju folk att fråga.

Så det är bra när man kan fråga när det är kravallträning och sådana här bitar, men det är ju svårt att sätta det i relation till Liberia också, hur det är där nere, det vet ju inte dom heller liksom. Men det har ju varit oss till nytta på olika nivåer om man säger.

Det har genomförts en upplevelsebaserad så kallad peacekeepingbana med figuranter under utbildningen. Då gick man i grupper en snitslad bana i skogen med olika stationer där man skulle lösa sådana uppgifter som kan förväntas uppkomma under missionen:

Att du fått gå någon bana. Ja, det har jag fått. Det var riktigt kul. Ja, lärorikt också.

Ja, den var ganska bra. Det är ju svårt att säga om det är realistiskt eller nåt, det vet man ju därnere, men det är ju alltid givande när det är andra människor som man inte känner att öva på om man säger så.

I peacekeepingbanan användes också figuranter som har varit i Liberia och man spelade upp ”verkliga” scenarios från den föregående missionen i Liberia (LA04) vilket upplevdes positivt:

För momenten som vi har genomfört med figuranter är ju såna moment som LA04 säger sig ha stött på mycket där nere och ger tips på hur dom har löst det och så, om det funkade eller inte funkade. Det har varit bra tycker jag.

Nu hade vi bara tre stycken peacekeepingdagar och sen slutövning. Det vi hade då var att dom befäl som leder utbildningarna... dom har ju själva varit i Liberia eller gjort utlandstjänst själva, så dom tar ju oftast med moment som dom själva har upplevt eller uppfattar fullt troliga. Som vi, när man kommer till platsen får man hitta lösningar på problemen. Så det är så de här peacekeepingövningarna går till då, att man går en patrullslinje så står det figuranter med olika problem... en illegal checkpoint där man tar pengar för såna som ska passera och det får man inte... man får inte upprätta checkpoints, så då ska vi riva den och tillkalla polis. Så polisen får ta över ärendet och kvarhålla personerna. Det är ju lite såna case.

En informant ansåg att peacekeepingbanan inte var helt bra eftersom den inte speglade förhållandena i Liberia specifikt utan var en mix av förhållanden från alla konfliktområden:

Ja, dom överdrev tydligen ganska mycket. Så förmodligen, som jag uppfattade det så har dom mixat... vissa av det kändes igen från Kosovo samtidigt som om utbildningsenheten har mixat alla konfliktområden till ett liksom. Så det var inte så här typiskt Liberianskt. Det jag kom fram till i alla fall, min egen bedömning.

Ett problem som också påtalades var att det var enbart var några få som gavs tillfälle att agera vid de olika stationerna i peacekeepingbanan:

Kommer man då till den byn med figuranter då är vi 30 FN soldater och dom är 14 figuranter, alla får inte prata och kommunicera utan vissa står ju bara där.

Den allmänna uppfattningen var att peacekeepingutbildningen hade varit bra men en för liten del av utbildningen totalt sett:

Peacekeepingutbildningen och själva missionsutbildningen under den här utbildningen här hemma har inte varit dålig men det har varit en otroligt liten del av själva utbildningen. Vi har haft en två dagars slutövning. En dag gick åt att sitta i vagnen och vänta på att ett larm skulle gå och en dag fick man gå en snitslad bana, men det var ju inget. Man skulle försöka få lite information och läsa av läget i byn. Den övningen var väldigt bra men den var alldeles för kort och alldeles för lite av. Alltså jag trodde innan jag kom hit att själva tyngdpunkten skulle läggas på peacekeepingutbildning, allt från insats med folkmassa till hur vi ska prata med befolkningen, hur Liberianer är i allmänhet, vad som är rätt och vad som är fel. Allt från grunder till hur man hälsar och betar sig till mera större sociala kontakter, men det har vi inte fått så mycket. Det vi har tränat under de här sju veckorna det är ju strid.

Alla fick inte heller tillfälle att gå peacekeepingbanan eftersom det fanns andra aktiviteter som behövde göras samtidigt:

[...] nu är inte jag med på den heller, då, eftersom jag var nere och slogs med förrådet då.

En informant med erfarenhet från en Kosovomission ansåg att man har tagit tillvara på erfarenheterna från Kosovo i den rotationsutbildningen på bättre sätt än för Liberiamissionen:

Ja, jag tror i alla fall eftersom jag fick så bra input inför Kosovo, så måste dom ju ha lärt sig hela tiden både i Bosnien och Kosovo och så vidare, så där finns det ju. Men Liberia vet jag inte, man kanske har slappnat av där eftersom man har varit så osäker på om man ska vara kvar eller inte. Eller också är det ju just avståndet, att Liberia ligger så långt bort, liksom.

Det var mera utbildning i de social och kulturell frågorna inför missionen i Kosovo än inför LA05:

Ja, jag har väl uppfattat det som mer sånt (under rotationsutbildningen till KS). För då hade vi på övningarna att vi gick på "social patrol's", att vi fick sitta och fika med... jag vet inte varifrån de fått tag i figuranterna, men då var det i alla fall riktiga albaner, så att säga. Så man fick sitta och dricka turkiskt kaffe och prata om livet och hur det är i byn och...

En uppfattning var att man borde ha fått mera utbildning om kulturen innan man åker ner, av dem som har varit ute på missioner tidigare:

Då skulle jag vilja att dom som har varit där nere alltså från tidigare missioner, det kan vara lite högre chefer som kanske jobbar fortfarande inom försvaret hade mer sådan utbildning. Nu säger dom visserligen att vi ska få en del utbildning där nere men det hade varit bättre att vara i allmänhet bättre förberedd bara på kulturen, alltså den kulturella delen har vi inte lärt oss någonting om.

Mera utbildning i de sociala och kulturella förhållandena i Liberia skulle förbättra möjligheterna att agera på rätt sätt i olika situationer:

Sen just det här med kulturer och hur dom olika folkgrupperna, det är femton olika folkgrupper här då... och sen amerikoliberianerna. Så det blir väl sexton. Ja, i utbildning skulle jag gärna vilja se provinser, vad det finns för djur, mer åt det hållet. Kultur, seder och bruk.

Jag tror att det ger väldigt mycket när man väl är på plats. Att man vet att den här folkgruppen är främst muslimer, om man tittar på religion, det kan ju vara väldigt bra att veta om man ska gå in i någons hus eller nåt... har man tid eller möjlighet, att man drar av sig kängorna eller nåt sånt. Att visa respekt, för det har vi ju gjort på Balkan när vi har gått in då. Man hoppar ur kängorna när man besöker albaner, då. Såna bitar.

Informanterna har inte upplevt att de själva eller andra har använts som resurs under utbildningen:

I själva utbildningen här så har det inte tagits till vara, tycker jag. Vi har mest varit elever, faktiskt. Det är väl inom gruppen när man pratar. Det har det inte varit någonting. Det är väl ingen annan heller, ingen av dom som har varit i Liberia har väl kört något formellt.

Nej, det är alltså en teknisk chef för ett kompani som har meckat dieselmotorer i 20 år, och så står det en teknikerfänrik uppe på S1 och förklarar för honom hur ett elverk fungerar!

Vad gäller formerna för peacekeepingutbildningen så föredras film och andra upplevelsebaserade och praktiska övningar före att läsa böcker:

Jag tror att det blir svårt att få folk att läsa böcker, alltså om Liberia. Däremot filmer och alltså jobba i case och mer uppföljning framförallt.

Jag tror att ett väl spelat rollspel ger ganska mycket, faktiskt. I alla fall för dom som inte har varit ute tidigare, för ju det här med att möta folk när man är i uniform och så där.

Om böcker ska användas i utbildningen bör de vara utformande som exempelvis resehandboken "Lonely Planet" med konkreta beteendetips etc:

[...] men samtidigt en bok skulle jag också föredra i alla fall om det står beskrivet hur kulturen är så att säga, motsvarande så att säga, Lonely Planet där det står om beteenden och så vidare som man ska tänka på. Just såna saker har jag fått väldigt lite. Ska man skaka hand, och vilken hand skakar man? Såna saker. "Does and Dont's" eller vad man kallar det för i reseguiden. Det skulle jag gärna ha mer av. Det fick vi ju inför Kosovo i alla fall, en hel del. Vad det är man ska tala om och inte tala om och så vidare.

Flera ansåg att det borde ingå lite språkträning i utbildningen eftersom även mycket begränsade språkkunskaper väsentlig ökar lokalbefolkningens förtroende och välvilja mot dem vilket i sin tur ökar deras egen säkerhet och förmåga att lösa sina uppgifter:

Att man får lära sig det absolut enklaste, som "ja tack", "nej tack" och "god dag" och... så att... när man går på "social patrol's" så uppfattas man som... man uppfattas mer positivt om man kan lite enklare fraser

och ord och kan kommunicera lite i alla fall innan man låter tolken tala. Folk öppnar sig lättare för en då. Det är lättare att få information. Information för oss är ju "force protection" minst lika mycket som skyddsvästar och vapen. Så då vet vi om det är någonting som är på gång på förhand.

Och att man borde ha fått lära sig lite om irländarna och deras gradbeteckningar:

Ja, naturligtvis, (borde man få lära sig något om irländarna). Det är ju samma sak där att man borde kanske få ut ett häfte om grader så om man tilltalar befäl?

Kritiken mot utbildningen handlar delvis om att det ansågs ha varit för lite peacekeeping-utbildning och för mycket stridsutbildning:

Peacekeepingdelen det är det vi har legat och pratat om mest, att det saknar vi. Det är den delen som också har varit mest rolig att genomföra, för det är till Liberia vi ska. Självklart måste vi kunna de andra delarna om det skulle bli så men jag tycker för stor vikt har lagts på rena stridsliknande saker.

Och att det har gjorts en del felprioriteringar och saknats material till övningarna:

Den utbildning vi har haft nu, missionsutbildningen är väl inte det bästa jag har varit på bland missionsutbildningar, det har varit ganska stora brister, tycker jag. Felprioriteringar!

Det har varit sådana brister, just det här... det har varit ganska mycket strid, oftast ute, utan eller med lite ammunition, men... det är inte så där jättemycket... samtidigt så kanske man har missat dom här mjuka bitarna som är väldigt viktiga. Dels det här med krishantering och stresshantering tycker jag borde vara med, för det har ju varit med förut. Så man kan se reaktioner hos varandra och ta hand om varandra på ett tidigt stadium innan det går alltför långt.

Det finns också en del kritik mot att rotationsutbildningens är förlagd till Livgardet:

Jag uppfattar Livgardet som väldigt strikt. Nästan preussiskt tennsoldatsaktigt... något åt det hållet. Jag vet inte varför, men jag får... nej, Livgardet ger taskiga vibbar, jag vet inte... jag tycker det är synd att utbildningen flyttades hit.

En av orsakerna till att det inte har fungerat tillräckligt bra är att det finns problem mellan internationella utbildningsenheten på Livgardet och det förband som sätter upp missionen:

Slitningen mellan LA05 och Int UtbE.

Andra problem är att det har saknats delar i utbildningen och att de själva har varit tvungna att ordna med en massa praktiska detaljer som borde ha sköts av Livgardet:

När förbandet anländer på Livgardet så ska i stort sett alla chefer behöva göra så här. Sen ska dom bli serverade... alltså, plutonchefen åker på utbildning hit och Int UtbE serverar med alla tjänster, dom tänker på allting. Nu har inte det fungerat alls.

Vi som chefer har dels varit tvungna att bli utbildade i ett utbildnings-system som i sig har brister på grund av att utbildningen i sig saknar vissa element. Men dels för att vara med på den här lite undermåliga utbildningen måste vi plus rodda med saker som egentligen skulle löst sig via Int UtBE:s försorg. Materiel och så vidare. Det här gör att det sammantaget blir en ganska dålig utbildning här uppe.

Man har också varit tvungen att på eget initiativ lösa utbildningsbehov inom den egna gruppen utan att det funnits tid avsatt till detta:

[...] och jag, jag ser ju vissa utbildningsbehov på dom här, och när jag ser ett utbildningsbehov måste jag åtgärda det och det måste jag ju göra när jag inte själv sitter i skolbänken. Och hitta tid till det här, och det är väldigt frustrerande.

Hemkomsten

Frågor om hemkomsten tas inte upp i någon större omfattning i den förberedande rotationsutbildningen utan när man kommer hem vilket anses vara är för sent:

Nej inte i utbildningen den är färdig nu. Det brukar tas upp lite grann på hemkomstsamtal när man kommer hem. Så... sånt prat om att "ja, det kan vara jobbigt att komma hem, men" det känns som att då är det för sent, för då vill folk bara lämna in utrustningen och komma hem till sin egen lägenhet som man har varit borta ifrån och stå i sin egen dusch och få laga sin egen mat och sova i sin egen säng och gå i sina egna kläder och allt sånt. Träffa en massa människor igen och så när man kommer hem, direkt när man kommer hem, då är ju den första eller två första veckorna jätteroliga, men det är efter det som i alla fall jag har upplevt att det är jobbigt.

Några av dem som har varit ute på tidigare missioner i bl. a. Kosovo har berättat lite för de andra om hur det kan vara att komma hem:

Det kan jag känna ibland att det kan vara ganska svårt att förklara för en del av de yngre killarna. Men man märker i alla fall att de lyssnar och försöker ta in det. Det är som allt annat. De försöker ta in det så att de är så förberedda som möjligt, att när man kommer hem så.

Man kommer ju att vara ganska rastlös när man kommer hem. Eftersom man är van vid att det är folk runt omkring en och sen komma hem till sin lägenhet och ta det lugnt, det tror jag kan vara lite jobbigt att anpassa sig till. Precis som att det är jobbigt att komma hit först när det händer en massa grejer och folk överallt och så är man van att jobba 7-4 varje dag.

Några har sett på en film om hur det kan vara att komma hem och förstått att det kan vara ganska så jobbigt:

Jo, det har vi pratat om, det har vi gjort. Alltså vi såg någon film på det här också, att det finns folk som kan må väldigt, väldigt dåligt när dom kommer hem. Det var framför allt från den tidiga Bosnienmissionen och det är väl lite på TV nu också, jag såg någon dokumentär om det häromdagen till och med. Men det pratas det om, det gör det. Att man kan få hjälp och så när man kommer hem, men man slänger sig tillbaks

ganska fort om jag har förstått det rätt, bara efter två dagar här hemma så åker man härifrån, men det har jag uppmärksammat.

Det är positivt att få veta lite om vilka svårigheter man kan möta när man kommer hem:

Det tycker jag är skitbra att dom bara säger att "så här kommer det blir för er när ni kommer hem", då vet man om det. Sen får man ta det med en nypa salt, liksom. Det är ju från person till person.

En av dem som varit i Kosovo tidigare hade erfarenheter från den hemkomsten och tyckte att han hade blivit relativt väl förberedd på vad som kan hända när man kommer hem:

Vi hade ju ett psykologsamtal med gruppen när vi kom hem. Vet inte om det gav så väldigt mycket. Men det fanns ju, vi hade ju tillgång till papper och så vidare om vad man skulle tänka på när man kom hem, och mycket av den informationen stämde ju. Att man inte har sett människorna på ett tag, det märkte man ju i och för sig när man pratade på telefon när man ringde hem. Man visste ju inte, man hade ju inget att prata om. Så mina telefonsamtal blev ganska torftiga. Det stämde ju med "papprena", liksom, att när man kommer hem så vet man inte vart man ska ta upp tråden igen när man träffar familjen och så vidare. Men jag tyckte inte att det var några större problem.

Dock var det svårt att komprimera ner alla upplevelser och erfarenheter till ett hemkomst-samtal tillsammans med sex till åtta andra personer. Allting gick också så snabbt på slutet:

När jag kom hem från KS01 så jag kände mig jåkligt stressad, När vi åkte därifrån, de sköt ju benen av någon som attackerade oss med yxa och sen tre dagar senare så stod man hemma i civila kläder. Efter att ha liksom vårdat materiel, kastat in på förrådet, springa iväg och sen är det medaljparad och duscha och snabbt äta avslutnings middag och sen hemkomstsamtal och där ska man försöka komprimera ner sex eller sju månaders erfarenhet där folk har kastat sten på en och de har skjutit och så ska man komprimera ner där i en grupp om sex eller åtta personer, jag kommer inte ihåg om besättningarna var med, men sex eller åtta personer ska dela på en förmiddag där man ska berätta om hur man har upplevt och känt och allting under den här sju månaders-perioden, och sen är det klappat och klart. Sen står man utanför grinden igen.

Det kan vara ganska förvirrande att komma hem precis som det är när man har varit ute och rest länge:

Ja, det var lite förvirrande de första dagarna. Man vet ju vad man ska göra när man är där nere.

Det kan till och med vara jobbigare att komma hem än att åka iväg:

Åka ner jämfört med att komma hem är inga problem. Jag förändrades nog ganska mycket.

Och det blir en ny kulturkrock att komma hem.

Visst är det en kulturkrock, det är det.

Tiden borta gör att man förändras som människa:

Det är inte du som kommer hem. Både positivt och negativt, men det är inte samma person som kommer hem ifrån en mission. Jag var 20 år första gången jag åkte. Jag kände att jag, vart ju äldre fort. Jag kände mig gammal bland mina civila kompisar.

Efter de två första veckornas eufori så kan det vara svårt att komma tillbaka till vardagen och dess rutiner:

De två första veckorna är jätteroliga, men sen så... man har ju vant sig vid ett liv under de här sex eller åtta månaderna man nu gör, då... med sina kamrater och sina informella regler och... sen så helt plötsligt ska man rätta in sig i ett liv här hemma.

Man kan ha varit med om upplevelser som folk hemma inte förstår:

Man kanske har varit med om saker och ting som folk inte förstår här hemma, och erfarenheter som man kanske ska bearbeta och så.

Det kan bli ganska ensamt efter ett tag:

Så det kan kännas ganska ensamt när man är hemma, även om man har civila vänner att umgås med så, jag menar, deras liv fortsätter ju här hemma när man är borta, medan ens eget civila liv står ju still. Så folk har ju skaffat pojkvänner eller flickvänner och folk har brutit upp och folk flyttar och... byter jobb och... så det är mycket, det tar ju ett tag innan man kommer in i det civila livet igen.

Ett sätt att snabbare komma in i vardagen var att börja jobba så snart som möjligt:

När jag kom hem så började jag i och för sig jobba tre dagar efter jag kom hem. Det tyckte jag faktiskt var helt rätt, för många som inte börjar jobba, dom bara slappade och gjorde av med halva lönen på någon månad. Men det var skönt att komma tillbaka till ett jobb i alla fall. Börja göra någonting annat, då kom jag snabbare in i det. Men det är ju samma sak, så känner man ju när man har varit ute och rest också. Det är väl ingen större skillnad på det sättet.

En åtgärd bör också vara att försöka förbereda dem som är hemma på hur det kan vara att komma hem efter att kanske ha varit med om hemska upplevelser:

Ja, både anhöriga, men... allihop. Sen just den här förståelsen som jag kan känna att man saknar, som folk saknar.

Ett sätt att hantera ensamheten kan vara att börja dricka sprit:

Du har folk runt dig 24 timmar om dygnet, också kommer du hem till en tom lägenhet. Gör du då på fel sätt så försöker du döva det här, så kommer du på att "Men nu är mitt liv... nu är jag ingenting igen"... och har du då 160 000 på kontot och en hela Explorer kostar 210 kronor på systemet, då är det lätt att det är där pengarna hamnar.

En strategi är att inte fundera så mycket på hemkomsten utan det är något man får hantera när man kommer hem:

Nej, det tar man väl när det kommer hem.

Diskussion

De resultat som, i detta tidiga skede av föreliggande forskningsprojekt, har framkommit bör beaktas med viss försiktighet med tanke på att empirin enbart omfattar den första fasen av projektet. Dock kan en del intressanta reflektioner göras redan i detta skede.

Bilden av oss själva

En intressant iakttagelse är att bilden av oss själva synes relativt entydig och positiv, oavsett huruvida respondenterna har varit ute på mission tidigare, eller ej. På frågor om hur de vet hur svenskar fungerar i utlandsstyrkan är svaren relativt diffusa och det framkommer en bild av att de mesta intrycken och lärandet avseende självbilden sker utanför den formella utbildningen; via kompisar som har varit ute på missioner tidigare, eller kompisar som känner kompisar som har varit ute tidigare. Men också sådant de läst i media. Det har inte framkommit vid intervjuerna att informanterna har fått någon gemensam eller formell information eller utbildning vid Livgardet rörande bilden av "oss själva" eller hur svenskar har fungerat i samband med internationell insatser generellt, eller i Liberia specifikt. På frågan om de finns förebilder inom utlandsstyrkans verksamhet, nu eller tidigare, så svarade respondenter i huvudsak nej⁵, vilket bör innebära att det inte finns några gemensamma och explicita förebilder eller föregångsmän för utlandsstyrkans verksamhet.

Bilden av irländarna

Bilden av irländarna var precis som för bilden av svenskarna relativt gemensam och entydig om dock den motsatta, dvs. främst negativ. Bilden av irländarna grundas i första hand på information man fått av kompisar som antingen har varit med i tidigare missioner i Liberia eller någon som känner någon som har varit med. En del har också varit inne på SoldF.com och tagit del av vad som sagt skrivits om irländarna där. Det har inte förekommit någon gemensam eller formell information eller utbildning avseende de erfarenheter som finns om irländarna från tidigare missioner.

Det är värt att notera att de uppfattningar som svenskarna hade om irländarna redan vid den första missionen LA01 (Sjöblom, 2005) och därefter i den tredje missionen LA03 (Johansson & Weibull, 2006)⁶ och nu även i denna mission (LA05) i stort sett var intakta, dvs. svenskarnas bild av irländarna var till övervägande del fortfarande negativa, vilket är en utveckling som inte stämmer överens med kontakthypotesen eller den så kallade acculturationshypotesen (Hofstede, 1991). Enligt kontakthypotesen, som innebär att ju mera man är tillsammans ju mera kommer man att tycka om varandra, så borde svenskarna ha blivit mera positiva till irländarna över tid. Och enligt acculturationshypotesen borde svenskarna inledningsvis ha varit mycket positiva till irländarna då mötet med en ny kultur ofta upplevs spännande och intressant. Denna positiva uppfattning borde sedan successivt ha övergått till en relativt negativ uppfattning då man inser att det inte var så intressant och spännande som man först trodde. Därefter borde man ha gått in i en mera realistisk och balanserad fas där

---

⁵ Om man pressade dem lite mera på denna fråga så uppgav ett par av dem, som för övrigt var yrkesofficer respektive reservofficer, båda från P10 i Strängnäs, Öv.1 Ulf Henricson och Gen. Anders Brännström (nuvarande C ATK) båda med erfarenheter som bataljonschefer på Balkan, som någon form av förebilder. Vilket dock i viss mån bör vara mindre relevant då dessa verkade på en betydligt högre hierarkisk nivå än dessa soldater.

⁶ Ej ännu publicerad rapport.

man blir mera positiv till varandra utifrån att man ser och accepterar varandras för- och nackdelar.⁷ Kontakts- och acculturationshypotesen tycks dock inte gälla i detta fall då svenskarna synes ha varit negativa till irländarna redan från först stund och sedan fortsatt att vara det.

Hur skapas och reproduceras bilden av oss själv och andra

Det är uppenbart att informanterna har en relativt gemensam och entydigt positiv bild av svenskarna och deras insatser i utlandsstyrkan trots att detta inte på något sätt förmedlas i den formella utbildningen. På samma sätt är det uppenbart att informanterna har en relativt gemensam och entydigt negativ bild av irländarna trots att inte heller detta lands trupp tagits upp i den formella utbildningen. Till detta kommer att respondenterna inte själva har mött irländarna i Liberia. Deras uppfattningar om irländarna bygger uteslutande på det som de direkt eller indirekt har hört från andra som varit i Liberia under tidigare missioner eller vad de har läst i media eller på hemsidan SolF.Com. Hur kan det då komma sig att respondenterna har så likartade föreställningar om såväl svenskarna som irländarna vilket tyder på att det dels produceras bilder och föreställningar om ”oss själva” och ”de andra”, dels att det sker en effektiv reproduktion av dessa bilder utanför den formella utbildningen.

En förklaring avseende den gemensamma självbilden skulle kunna vara att det sker ett subtilt och till stora delar omedvetet och oplanerat tyst men också ”mun-till-mun-lärande” under rotationsutbildningen, där förmodligen de som varit ute på missioner tidigare de. sk. ”yxorna” spelar en central roll för skapandet och överföringen (socialisering) av hur svenskar är och bör vara som goda ”peacekeepers” i utlandsstyrkan och vilka förmågor och kompetenser de bör ha.⁸ Denna subtila form av informell överföring, socialisering och lärande uppmärksammas i en studie av Hedlund (2004) där det framkommer att det legitima yrkeskunnandet inte lärs under den formella officersutbildningen utan informellt av och tillsammans med de erfarna officerarna ute på förbanden, dvs. ett situerat och kontextuellt lärande (Lave & Wenger, 1991).

En annan förklaring skulle kunna vara att de grundläggande elementen i självbilden som en god ”peacekeeper” i utlandsstyrkan i stort sett sammanfaller med de grundläggande elementen, bland svenskars allmänna och gemensamma självbild, av en ”god svensk”, dvs. en gemensam nationell och kulturellt förankrad självbild (Daun, (1998). Vilket skulle stämma överens med Hofstedes idé om existensen av nationella kulturer (Hofstede, 2001).

Dessa två förklaringar kan dock inte fullt ut gälla för skapande och reproduktion av bilden av irländarna. Förmodligen spelar de sk. ”yxorna” även här en viss roll för produktion och spridning av bilden av irländarna då det verkar som att bilden av irländarna till stor del har formats av vad som sagts om dem vid tidigare missioner i Liberia. Detta var också något som uppmärksammades i samband med de friktioner som uppkom mellan tyskar och holländare i den gemensamma tysk –nederländska bataljonen i Afghanistan (Moelker & Soeters, 2003) där en bidragande orsak till uppkomsten av friktioner var de förutfattade meningarna om varandra som spreds av personal som tidigare tjänstgjort i Kabul.

Genom att inte beakta sociala och kulturella frågor som exempelvis; bilden av oss själva och bilden av de andra, samt återföra de erfarenheter och kunskaper man de facto har avseende dessa, och andra relevanta frågor relaterat till insatsen och insatsområdet i den

---

⁷ I Moelker and Soeters (2003) studie avseende den tysk - nederländska bataljonen i Afghanistan under perioden 1995-2000 följde utvecklingen mellan tyskarna och holländarna den förväntade utvecklingen som beskrivs i kontakthypotesen och acculturationshypotesen.

⁸ Det visade sig nämligen att bilden av hur respondenterna anser att en bra ”peacekeeper” bör vara stämmer överens med hur vi är (självbilden).

formella rotationsutbildningen, lämnar man hela detta fält öppet för informellt- och ibland icke önskvärt och/eller felaktigt lärande.

Reflektion och kritiskt tänkande

En återkommande och högst intressant kommentar från i stort sett samtliga respondenter var att de aktivt försökte ta all information om både svenskarna och irländarna med en ”nypa salt”, och att man ville vänta tills man själv hade kommit på plats innan man bildade sig en mera tydlig uppfattning om hur det verkligen förhåller sig. Det fanns till och med flera som föredrog att inte få så mycket information som möjligt utan tyckte att det var bättre att komma ner till insatsområdet utan allt för mycket ”fördomar”. Detta är intressant ur åtminstone fyra aspekter.

För det *första* visar det på att informanterna har ett kritiskt förhållningssätt till den information de får och inte köper den utan och vidare. Detta förhållningssätt är inte något som har tagits upp eller uppmuntrats under rotationsutbildningen utan något informanterna har lärt sig på annat håll – förmodligen i den tidigare skolgången. Huruvida det handlar om ett reellt kritiskt tänkande bland informanterna eller mera om en kulturell och retorisk samhällelig pose går inte att avgöra i denna studie så här långt. Dock finns det möjligheter att studera denna fråga närmare i den fortsatta studien av LA05 (fas 2 och 3) där det ges tillfälle att se huruvida bilden av oss själva och andra har förändrats eller ej, och i sådana fall hur och varför.

För det *andra* tycks det finnas ett motsatsförhållande mellan att å ena sidan att skaffa sig så mycket information och kunskap som möjligt om något och å andra sidan inte dra på sig för många fördomar innan man själv möter ”verkligheten”. Detta är ett tema som skymtat fram både i denna studie och i andra studier av utlandsstyrkan (ex. Blomgren & Johansson, 2004) dvs. det finns ett relativt starkt motstånd från dem som ska åka iväg på en mission att ta del av vad ”återvändarna” har att berätta. Det som har kommit hem från en mission upplever ofta detta som ett ointresse för deras erfarenheter och känner sig både besvikna, förvånade och ledsna över detta. Utifrån denna studie skulle dock en del av förklaringen till oviljan att ta del av ”återvändarnas” erfarenheter kunna vara att man helt enkelt vill försöka komma till insatsområdet med så ”fräscha” ögon som möjligt, vilket enligt Moelker & Soeters (2003) med hänvisning till Weick (1988) är sunt då det ingalunda är oproblematiskt att i allt för hög grad låta sig påverkas av uppfattningar från personal som deltagit i missionen tidigare. Det är tvärt om viktigt att man i en komplex krissituation själv skaffar sig en egen uppfattning om aktörerna och det som sker och inte överta andras kanske fördomsfulla inställning. En annan förklaring kan vara att man också vill spara lite på ”det goda”, dvs. att man vill vänta med att få reda på allt för på så sätt behålla spänningen inför möte med den nya kulturen. Icke desto mindre är detta en högst delikat pedagogisk utmaning. Det bör också i allra högsta grad ha betydelse för FM: s ambitioner att bygga sin utbildning och verksamhet på beprövad erfarenhet och forskning. Hur förena detta med det motsatsförhållande som beskrivits ovan?

För de *tredje* kan man som utomstående förvånas över att det inte verkar förekomma någon som helst information eller utbildning byggt på en gemensam, kontinuerlig och planerad erfarenhetsavtappning och återföring sk. ”lessons learned” avseende svenskarnas insatser i utlandsstyrkans olika missioner eller hur det har fungerat med samverkanspartners och lokalbefolkning. Det vill säga, det sker trots att internationella insatser numera är en av FM: s huvudsakliga uppgift, ingen systematisk insamling och återkoppling avseende sociala och kulturella erfarenheter som görs i samband med internationella insatser. Detta kan ju möjligen, åtminstone delvis, bero på det motsatsförhållande som beskrevs ovan, dvs. att man vill försöka undvika att skaffa sig allt för många fördomar innan man åker. Detta bör i sådana fall lyftas fram och diskuteras så att det finns en gemensam och explicit formulerad idé och praxis bakom ett sådant ställningstagande – vilket förmodligen kommer att bli något

svårsmält för det svenska folket den dag då en allvarlig situation uppstått på grund av bristande kunskap om sådant man rimligen borde ha känt till. Som läget är nu sker undvikandet av erfarenhetsåterföring utan någon bakomliggande tanke eller plan. Detta bör vara helt otillfredsställande ur fler aspekter, inte minst ur säkerhetsaspekten där sådan kunskap kan komma att vara helt avgörande vid konflikter med hög risk. En organisation som inte förmår - eller vill - lära av sina erfarenheter bör kunna ha goda chanser att gå en svår framtid till mötes.

Den *fjärde* och sista aspekten är att det kan vara känsligt att beskriva den andre, särskilt om beskrivningen inte alltid är odelat positiv. Hur ska man politiskt förhålla sig till att en nation har negativa synpunkter på en annan nations sätt att vara och verka i en internationell insats, eller på lokalbefolkningen i insatsområdet? Hur ska man över huvud taget veta om det finns någon substans och relevans i kritiken eller om det helt enkelt handlar om skilda kulturella sätt att se på omvärlden? Och hur ska den fortsatta samverkan i insatsområdet kunna fortgå utan att störas allt för mycket av de omdömen som ges? Sådana svårigheter kan vara en orsak till att man inom FM till synes inte har gjort några större ansträngningar att samla in och återföra erfarenheter och kunskaper om såväl samverkanspartners som lokalbefolkningen.

Slutsatser och rekommendationer

En *första* slutsats som kan dras av utifrån denna studie är att; genom att inte ta upp frågor om självbild och bilden av de andra i den formella rotationsutbildningen, lämnar man hela detta fält öppet för informellt- och ibland icke önskvärt eller felaktigt lärande. Om Försvarsmakten vill vara med och påverka frågor rörande självbilden och bilden av den andre bör detta ingå som en del i den formella rotationsutbildningen.

En *andra* slutsats är att det bör utarbetas metoder och former för insamling och återföring de erfarenheter och kunskaper man de facto har avseende de sociala och kulturella frågorna och andra relevanta frågor relaterat till insatsen och insatsområdet för att möjliggöra ”lessons learned”.

En *tredje* slutsats att de behövs mera forskning avseende de sociala och kulturella frågorna i samband med internationella insatser.

Avslutande kommentarer

Denna studie implicerar ett stort, och hittills delvis otillfredsställt, behov av att studera de sociala och kulturella mötena på olika nivåer i samband med internationella insatser. Inte minst i beaktande av att internationella insatser i multikulturella miljöer under överskådlig tid kan förmodas vara den huvuduppgift som Sveriges försvar, liksom många andra länders försvar, har att lösa. En viktig del inom detta forskningsfält bör vara att genomföra gemensamma internationella forskningsprojekt i multikulturella forskarnätverk. Genom detta ges möjligheter att jämföra olika länders kulturer och att studera hur mötet mellan olika kulturer tar sig uttryck. Inte minst kan man skaffa sig värdefulla kunskaper om den egna kulturen genom att studera den egna självbilden, vår bild av andra och andras bild av oss. Avslutningsvis kan det konstateras att det dels behöver ingå mer utbildningen avseende de sociala och kulturella frågorna i rotationsutbildningen, dels att de behövs mera forskning avseende dessa frågor.

Referenser

- Allport, G. (1954): *The Nature of Prejudice*. Cambridge, MA.
- Boene (2001): Relations with Officers from other nations in military operations other than war and the impact of comparisons on professional self-perceptions, in Caforio, G. (ed) (2001) *The Flexible Officer*. Artistic & Publishing Company.
- Blomgren, E. & Johansson, E. (2004): *Hemma övas man – borta prövas man*. Stockholm: Försvarshögskolan – ILM, Serie F:30.
- Daun, Å. (1998): *Svensk mentalitet*. Stockholm; Raben Prisma.
- Försvarsmakten (2005a): *Doktrin för luftoperationer*. Stockholm.
- Försvarsmakten (2005b): *Doktrin för gemensamma operationer*. Stockholm.
- Försvarsmakten (2005c): *Doktrin för marina operationer*. Stockholm.
- Försvarsmakten (2005d): *Doktrin för markoperationer*. Stockholm.
- Försvarsmakten (2005e): *Doktrin för Militärstrategisk doktrin*. Stockholm.
- Hedlund, E. (2004): *Yrkesofficersutbildning, yrkeskunnande och legitimitet*. Stockholm; HLS-förlag.
- Hofstede, G. and Hofstede, G. J. (2005): *Cultures and Organizations - Software of the Mind*, New York: McGraw-Hill.
- Hofstede, G. (2001): *Culture's Consequences. Comparing Values, Behaviours, Institutions, and Organizations Across Nations*. Second ed. Thousands Oaks; SAGE Publications Inc.
- Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991) *Situated learning*. Cambridge University Press.
- Moelker, R & Soeters, J. (2003): Sympathy, Stereotypes and the Contact Hypothesis. In Vom Hagen, U. Klein, P., Moelker, R., & Soeters, J. ((2003): *True Love. A Study in Integrated Multinationality within the German/Netherlands Corps*. Strausberg: Forum International. SOWI.
- Sjöblom, I. (2005): *Interoperabilitet i multinationella operationer. Fallstudie Liberia (LA01) och tankar inför framtiden*. Stockholm: Försvarshögskolan – Krigsvetenskaplig forskningsrapporter Nr. 10.
- Weick, K. (1998): Enacted sensemaking in crisis situations. *Journal of Management Studies* (25), 305-317.

Internetreferenser

<http://www.folkochforsvar.se/files/RK%202006/Leni%20Bjorklund060117.pdf>